

MARÓCZY GÉZA: A MAGYAR SAKK- JÁTÉKOSOK

„A kiválasztódás világfenntartó nagy törvénye szerint: abban a nemzetben, amely a nagy internacionális vetélkedéseken a legkiválóbbak közé küzdi fel magát, – a magyar nemzetben – van élni hit, jog és erő.”

győri sakk-kongresszus elnöki székéből hangzottak el a fönti szavak a magyar sakkozás eredményeinek méltatására, annak hangsúlyozására és bizonyására, hogy a magyar sakkjátékosok sok dicsőséget aratott katonái a magyar kultúrának.

Az első, névszerint ismert magyar sakkozó, *Hollós Mátyás* királyunk neje, *Aragóniai Beatrix*, aki ha csupán szórakozásból játszott is *Ulászló* királlyal, olyan adatot szolgáltatott kultúrtörténetünk számára, amely sakkéletünk gazdag múltjáról és mély gyökereiről beszél. Valószínű, hogy a sakkozás ismerete *Olaszországból* származott hozzánk, de hivatott művelésében hamar kiváltak fő- és köz-nemeseink. A XVI. században *Batthyány Ferenc* volt kitűnő játékos, a XVII. században // *Rákóczi Ferenc* fejedelemről jegyzi fel a történet sakszeretétét.

A játék fellendülésének legörvendetesebb következménye a magyar sakkirodalom első terméke, az első magyarnyelvű sakk-könyv: „*Sách* *magyar királyos játéknak szabott rendtartási*” – Budán nyomtattatott

Landerer Ferenc Leopold által 1758. esztendőben. Ez a munka a bábok felállítását és a szabályokat ismerteti, befejezésül a játékot a következő szavakkal ajánlja: „annak a tudománya oly méltó és minden úri rendet illető, hogy anélkül azok társaságokra méltatlannak teszi magát, aki ezt megvető képen nem tudja, azonkívül a tudomány ártatlan és a belsőségét ékesíti a tudósnak”.

E munka keretében a sakk történetnek csak néhány fényes lapját ismertethetjük, csak a legkiválóbbak neveit említhetjük, azokat, akiket határainkon kívül is tisztelt és csodált a királyi-játék kedvelőinek tábora. Ezek között a nevek között jólismert *Kempelen Farkas*, aki Mária Terézia királyasszonyunk buzdítására, félév alatt megépítette sakkozógépét. A magyar elmének ez a csodálatos találmánya megjárta Berlint, Drezdát, Lipszét, Párizst, Szentpétervárt, Londont és mindenütt bámulatba ejtette az ellenfeleket és szemlélőket. *Napoleon* császár is játszott a géppel, amely végül Amerikába került és a philadelphiai kínai múzeum leégése alkalmával a tűz martaléka lett. Ez a sakkozógép, melyet Kempelen csak mint mechanikai tréfát emlegetett, a magyar sakkozásnak vált dicsőségére.

Gróf Sándor Móric, mint sakk játész is bravúroskodott és a legnagyobb magyar, *gróf Széchenyi István* sakkszeretét bizonyítja az a 25 kötetes sakk-könyvtár, mely hagyatékként a magyar tudományos akadémia tulajdona.

Az első magyar mester, aki nemzetközi vetélkedésben eredményesen képviselte nemzete színeit, *Szén József* volt. Pest megye szerény levéltárosa sikeres mérkőzéseinek Berlin, Párizs és London sakkozói voltai tanúi az 1836-1839. években. Külföldi körútja után Pest sakkozóit tömörítette és 1839-ben *Grimm* Vince elnöklésével alapját vetette meg a ma Budapesti Sakk-körnek.

Az 1839-ben alakult *Pesti Sakk-kör* tagjai a Wurm-udvarban, egy ide szakadt német báró lakásán jöttek össze. Ide jártak *Beck* festő, *Egressy Gábor* és *Lendvay Márton* színművészek, *Rótt* bécsi színész, *Walzel Ágos Frigyes* könyvnyomdatulajdonos, *Heckenast* nyomdatulajdonos, *Sehen* sebész, *Levitschnigg* költő és többen. Gyakori látogató volt az ugyanot lakó *Kossuth Lajos* ügyvéd is.

Szén nevéhez fűződik Pest sakkozóinak távizeneti mérkőzése é győzelme Párizs ellen, ötszáz-ötszáz arany forint tét mellett, 1842-1846 ban folyt le ez az izgalmas küzdelem, melynek mindkét játszómáját a ma gyár sakkozók nyerték meg. A vezérek *Szén*, *Grimm* és *Löwenthal* voltai

A szabadságharc után elalélt magyar sakkéletet ismét *Szén* keltett életre. Az 1851-iki londoni világkiállítás alkalmával rendezett versenyre a rendezőség a magyar mestert az elsők között hívta meg. A német Andersen világmester és *Szén* voltak a mezőny legjobb játszói s hazánk fia csakis az akkor szokásos kidűlő verseny sajátossága miatt szorult vissza

az ötödik helyre. Játékereje és tudása alapján sokkal jobb helyezést érdemelt volna. Szén a végjátékok mestere volt, tanulmányai, alkotásai ma is díszei és értékei az egyetememes sakkirodalomnak.

A múlt század ötvenes éveiben *Erkel Ferenc* zeneszerző, *Récsi, Cseresznyés, dr. Spitzer, Capdebó, Weisz, Zaáry* és *dr. Vidor* állottak Pest sakkgárdájának élén. A későbbi generáció jelesei *Papp, Márki, Tarába, Csizmady* és *Demeter* voltak. A játék népszerűsítésében nagy érdemeket szerzett a Vasárnapi Újságnak *Cseresznyés István* által vezetett, tartalmas sakkrovata. Hamarosan megalakulnak az első vidéki körök is, Pécssett és Nagykörösön, később Kézsmarkon, Nagybecskereken, Kolozsvárott és Sárospatakon.

A nagybecskereki járásbíró, *dr. Noa József*, többször szerepelt külföldi mesterversenyeken és mindenkor újabb bámulókat szerzett ötletes, temperamentumos játékaival. Budapesten is erős lendületet vett a sakkélet és a Pesti Sakk-kör és Budapesti Sakkozó Társaság vezető játszó *Fähndrich Hugó* és *dr. Jakoby Samu* nevei általánosan ösmertek voltak. Ez utóbbi nevéhez fűződik a magyar sakkozás világhírének megalapozása, mert ő volt az, aki *Makovetz Gyula* mester játszónc gráci és drezdai győzelmei után, a fiatal erőket, *Charousek Rezsőt* és e sorok íróját, atyai pártfogásába véve, önzetlenül, szívvel-lélekkel tanítva, buzdítva, a világ legjobb játszó *közé emelte. Makovetz* korán visszavonult a versenyzéstől és az általa 1887-ben alapított *Budapesti Sakk Szemle* hasábjain, nagyértékű és mélyen alapozott sakkelemzéseivel szolgált a sakkügynek. A földadványszerzés terén sem maradtunk vissza és *Bláthy, Ehrenstein, Schuszer, Havasi, gróf Pongrácz* stb. örökbecsű műveket alkottak. A nemzetközi sakkéletbe való bekapcsolódásnak megnyilvánulása külföldi győzelmeink hatása alatt Budapesten megrendezett első nemzetközi sakk-mesterverseny volt 1896-ban.

Hastings 1895, Nürnberg 1896, Budapest 1896, Berlin 1897, Köln 1898, London 1899, Párizs 1900, Wien 1900, München 1900, Montecarlo 1902, 1903 és 1904, Ostende 1905 és 1906, Barmen 1906, Karlsbad 1907, Wien 1908 mindmegannyi emlékoszlopai a magyar győzelmeknek. Ez idő magyar neveket röpi az elsőség szárnyain és sakk-kultúránknak megszerzi a vezető pozíciót. *Charousek* a kölni verseny után kidőlt s e sorok íróját is mindjobban igénybe vette hivatalos elfoglaltsága, a fiatalabb gárda képviselői *Forgács Leó* és *Ballá Zoltán* csak elvétve szerepeltek, közbejött a háború is, megszűnt a nemzetek nemes versengése, győzött az ököl. örök vesztesége marad szédült hazánknak a háború után feltűnt zseniális *Breyer Gyula* korai elhunya, aki így csak berlini 1921. évi győzelmével bírta igazolni kiváló klasszisát. Az újak közül *Kosztics, Réti, Bródy* és *Asztalos* az utódállamoknak jutott és így nem volt más választás, újból a küzdőtérre léptem, hogy a magyarság a háborúutáni nagy

versenyeken is hírt hallasson magáról. Karlsbad 1923, Hastings 1924, Koppenhága 1927 újabb magyar győzelmek színhelye lett. A magyar sakk-talentum ezalatt a fiatal gárda megerősödésében és sakkéletünk megszervezésében nyilatkozott meg. Budapest, Győr (győztes Nagy Géza dr.), Debrecen, neves külföldi mesterek részvételével gyors egymásutánban rendezik a versenyeket, a *Federation International des Echecs* 1926-ban Budapesten tartja kongresszusát és versenyeit, a kecskeméti nemzetközi mesterverseny 1927-ben pedig maradandó példát alkot a versenyszervezés terén. Kecskeméten a világmester Aljechin ellen, az 1928. évi Siesta szanatórium versenyén pedig az exvilágbajnok Capablanca ellen játszanak fiatal mestereink és így megedződve a londoni 1927. évi nemzetközi olimpiai csoportversenyből az összes nemzetek elől elhódítjuk az arany serleget. Az 1928. évi amszterdami amatőr csapatmérkőzésből is a magyar csapat viszi el a pálmát. *Havasi Kornél, dr. Nagy Géza, Steiner Endre és Lajos, dr. Vajda Árpád*, a gyakorlati játék mesterei mellett, nagy híre tesznek szert fiatal föladványszerzőink: *Neukom, Schór, Kintzig, dr. Kovács, Hertmann, Boros* és többen.

Sakkéletünk háborúutáni fellendülésében hathatós munkát végzett a magyar sakkirodalom. A *Magyar Sakkvilág* (szerkeszti Tóth László) évek áldozatos munkájával elért összeköttetésével és a sakkirodalom legkiválóbbjainak közreműködésével mindenütt elismert tényezője lett az egyetemes sakkéletnek. E sakkirodalom standard művei közé is bekerültek a magyar alkotások: a győri, a debreceni és kecskeméti tornakönyv. Kecskemét város levéltára 1700 külföldi cikket őriz, amelyek Berlin, London, Párizs, New-York, Buenos-Aires vezető lapjainak elismerését rójják le a magyar kultúrának sakkéletünkben és sakkirodalmunkban megnyilatkozó magas színvonaláért. Ezek a cikkek a magyar sakkozók jelentős munkájának legértékesebb bizonyosságai.

A magyar saktörténet szoros része kultúrtörténetünknek és ezért igazat kell adnunk azoknak, akik a sakkot nem játéknak tekintik, hanem magasabbra értékelik.

Ha versenyek izgalma előbbre viszi is a sakkot, a tudományhoz és művészethez közelebb áll, mint a játékhoz. A beavatottak előtt feltárja a művészet főlemelő szépségeit, a tudománynak vaslogikán alapuló rendszerét, két agyvelő egybekapcsolódó, alkotó munkáját. Klebelsberg Kunó gróf a sakk jelentőségéről és értékéről e szavakkal emlékezik meg a győri tornakönyvben: „Mint ahogy a zeneköltemény képes két melódiát úgy egymás mellé helyezni, hogy azok párhuzamosan futnak, úgy a sakokban is két játékos ellentétes gondolatai egyetlen játszmányá egyesülnek; az ellentétesnek egyetlen egészben, egyetlen játszmányban való ilyen összekapcsolása az emberi szellemességnek egészen különleges megnyilatkozása.”

Az emberi értelem e csodás területén a kultúrnépek vetélkedéseiben elsősorban ragyognak a magyar sakkozók nevei. Nem nemzeti büszkeség, hanem a külföldnek egységes ítélete helyezi a magyar sakkozás ügyét az érdeklődés homlokterébe, a dicsőséggel szereplő magyar sakkozókat pedig a nemzeti értékek sorába.

